

J. Sz.

Janina Morgensztern, "O działalności gospodarczej Żydów w Zamościu w XVI i XVII w.", "Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego", 1965, nr 53, nr 56

Rocznik Lubelski 8, 280-281

1965

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marcina V. Zabiegi Oleśnickiego doprowadziły do powołania sądu komisarskiego w kurii papieskiej i anulowania wydanych już bull papieskich, przydzielających ziemię lubelską do diecezji chełmskiej. Wydawca publikuje źródła dotyczące owego sporu, przy czym ilość ich, znaną ze słabych kopii, wzbogaca o dokumenty z Archiwum Watykańskiego, prostując równocześnie omyłki dotychczasowych wydań. Zbiorek ten, ważny dla poznania nie tylko niewielkiego epizodu w dziejach Lubelszczyzny, ale i dla lepszego poznania stosunków panujących w tym rejonie kraju, wydawca uzupełnił wyciągami z dzieł dawnych pisarzy (Długosz, Kallimach, Kromer, Brożek), omawiających ten problem.

J. Sz.

Stanisław Litak

**Formowanie sieci parafialnej w Łukowskim do końca XV wieku.
Studium geograficzno-historyczne**

„Roczniki Humanistyczne”. T. 12, 1964, z. 2, s. 5—136

Autor podejmuje skomplikowane zagadnienie tworzenia się sieci parafialnej w historycznej Ziemi Łukowskiej, dysponując dobrą podstawą źródłową. Tak pojęte badania mają znaczenie nie tylko dla historii organizacji kościelnej, ale także dla wielu problemów społecznych i ustrojowych. Szczególnie interesuje autora geneza organizacji parafialnej i ważny problem dysmembracji starych okręgów parafialnych. Tutaj nawiązuje do analizy sytuacji osadniczej i stosunków własnościowych. Dzięki temu jasno może zarysować udział sił społecznych wpływających na kształtowanie się sieci parafialnej, zjawisko ważne ze względu na gęsto zasiedlającą ten rejon kraju drobną szlachtę, wywodzącą się z włodyków. Bogactwo materiału źródłowego pozwoliło w pełni ukazać mechanizm tworzenia się uposażenia beneficjalnego, będącego motorem funkcji parafii. Osiągnięte przez autora wyniki mają znaczenie ogólniejsze, niż poznanie przeszłości Ziemi Łukowskiej, gdyż pozwalają wnioskować o analogicznych procesach na terenach, gdzie materiał źródłowy albo uboższy, albo w ogóle nie istniejący, utrudnia uchwycenie tych zjawisk.

R. F.

Janina Morgensztern

O działalności gospodarczej Żydów w Zamościu w XVI i XVII w.

„Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”. 1965, nr 53, s. 3—32 i nr 56, s. 3—28

Do Zamościa Żydzi zaczęli przybywać już od momentu nadania mu praw miejskich, głównie z Konstantynopola, Wenecji i Amsterdamu. Osiadali tutaj i organizowali swe życie gospodarcze, społeczne i religijne w oparciu o przywileje z r. 1588 i 1623. Brak studiów szczegółowych nad grupami narodowościowymi wśród mieszkańców Zamościa nie pozwala na przeprowadzenie studiów porównawczych i na ocenę roli Żydów w dziejach tego miasta. Stąd też autorka, świadoma tych braków, podejmuje jedynie analizę działalności gospodarczej Żydów, przy czym ze względu na podziały, istniejące wewnątrz tej grupy, koncentruje się na dwóch zagadnieniach, a mianowicie na działalności w zakresie rzemiosła i wytwórczości oraz w zakresie handlu. Bogaty obraz, żywej i niezmiernie

korzystnej dla miasta działalności, jaki zarysowuje się w wyniku analizy, jest nieco jednostronny, czego autorka jest świadoma, ze względu na brak porównania go z całokształtem tego rodzaju działalności w mieście. Niemniej już teraz zarysowują się niektóre problemy, jak np. to, że rzemiosłem i drobnymi usługami zajmowała się grupa uboższej ludności żydowskiej, zaś bogatsza organizowała handel nie tyle lokalny, ile raczej dalekosiężny i to bynajmniej nie ze względu na ograniczenia ze strony właściciela miasta, gdyż ten raczej zabiegał o ten rodzaj działalności. Z drugiej strony wszystko zdaje się wskazywać, iż ludność żydowska podejmowała się raczej rzemiosł rzadkich i egzotycznych, a zatem produkujących na usługi owego handlu dalekosiężnego. Niemniej nie stroniła od usług na potrzeby lokalne, ale były to usługi raczej o zakresie dość wąskim, jak drukarstwo czy aptekarstwo.

J. Sz.

Maurycy Horn

Nowe szczegóły o rzemiośle żydowskim w województwie bełskim na przełomie XVI i XVII wieku

„Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”. 1965, nr 55, s. 85—92

Komunikat nawiązuje do badań autora nad żydowskim rzemiosłem na Rusi Czerwonej, opublikowanych w nr 34 tegoż czasopisma. W miastach województwa bełskiego zakres uprawianych przez ludność żydowską rzemiosł był szeroki. Znajdujemy tutaj piekarzy, rzeźników, sukienników, krawców, czapników, szmuklerzy i szczególnie kuśnierzy. Nawet bardzo popularne usługi rzeźnicze świadczyli nie tylko na rzecz swych współwyznawców, ale i ludności chrześcijańskiej. Największe ośrodki rzemieślników żydowskich skupiały się w Bełżu, Busku, Tyszowcach i Tomaszowie Lubelskim. Rzemieślnicy żydowscy potrafili znaleźć zatrudnienie nie tylko w przedsięwzięciach na skalę przemysłową (huty szkła, przemysł leśny, piwowarstwo, gorzelnictwo), ale uruchamiać na ich organizowanie kapitały kupieckie (szczególnie w zakresie młynarstwa). Pełnili również zawody wybitnie usługowe, jak aptekarstwo, obsługa szpitali, łaźni, muzykowanie. Obraz udziału ludności żydowskiej w rzemiośle województwa bełskiego rysuje się jako różnorodny i dynamiczny, co podkreślają także zestawienia statystyczne.

G. J.

Stanisław Twork

Gimnazjum kalwińskie dystryktu lubelskiego i chełmskiego w Kocku

„Odrodzenie i Reformacja w Polsce”. T. 10, 1965, s. 117—139 i

Gimnazjum kalwińskie prowincji małopolskiej w Bełżycach w pierwszej połowie XVII wieku

„Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”. T. 17, 1962 (druk: 1965),
sectio F, vol. VIII, s. 155—194

Gimnazjum kalwińskie w Kocku było spadkobiercą podobnej szkoły w Lubartowie, działającej w latach 1580—1594. Szkoła w Kocku, zorganizowana w r. 1595 i istniejąca do r. 1648, była przeznaczona dla kształcenia młodzieży kalwińskiej z dystryktów lubelskiego i chełmskiego, przy czym Kock wybrano